

JAN KOCHÉL

Instytut Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego

**RECENZJA KSIĄŻKI – RAFAŁ BEDNARCZYK, PRAWA,
OBOWIĄZKI I ZADANIA WYCHOWAWCZE RODZICÓW
W MYŚLI PRYMASA STEFANA WYSZYŃSKIEGO.
STUDIUM KATECHETYCZNE, WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU KARDYNAŁA STEFANA
WYSZYŃSKIEGO, WARSZAWA 2017**

Beatyfikacja Kardynała Stefana Wyszyńskiego (czerwiec 2020 r.) mobilizuje różne gremia do pogłębionej refleksji nad wkładem Prymasa Tysiąclecia w życie społeczne i religijne w naszym kraju. Powstają opracowania biograficzne, historyczne (źródłowe)¹, społeczno-kulturowe oraz teologiczne na temat jego życia i działalności. Nie brakuje też opracowań w zakresie pedagogiki religijnej obecnej w myśli i nauczaniu kard. Wyszyńskiego oraz jego wpływu na wychowanie religijne dzieci i młodzieży w okresie powojennym do czasu przełomu transformacji ustrojowej w Polsce². W tym nurcie mieści się wnikliwe studium katechetyczne ks. Rafała Bednarczyka na temat praw, obowiązków i zadań wychowawczych rodziców w myśli Prymasa Stefana Wyszyńskiego. Jest to zdaniem autora „zagadnienie ważne dla zrozumienia wizji katechezy i duszpasterstwa kreowanego przez Księdza Prymasa. Kwestia uprawnień poszczególnych podmiotów wychowawczych (rodziny, Kościoła, państwa) do decydowania o kształcie edukacji szkolnej stała się najpierw przedmiotem badań naukowych w rozprawie doktorskiej, którą ks. S. Wyszyński obronił na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL w Lublinie (czerwiec 1929 r.). Później ta problematyka nabrała znaczenia praktycznego w kontekście posługi Prymasa Polski, gdy w swoim nauczaniu pasterskim domagał się zapewnienia wolności do katechizowania dzieci i młodzieży w imię praw wychowawczych posiadanych przez rodziców” (s. 11n). W toku analiz źródłowych okazało się, że

¹ Trwają prace na pełnym wydaniem *Dzieł zebranych* Prymasa S. Wyszyńskiego. Dotychczas ukazało się 20 tomów tego zbioru, którym zajmuje się Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego; por. Stefan kardynał Wyszyński Prymas Polski. *Dzieła zebrane*, t. I-XX, Warszawa 1991-2019.

² Por. A. Rynio, *Wychowanie młodzieży w nauczaniu kardynała Stefan Wyszyńskiego*, Lublin 2001; C. Bartnik, *Pedagogia narodowa Prymasa Tysiąclecia*, Warszawa 2001; B. Mitkiewicz, *Wychowanie i praca w kontekście myśli społeczno-pedagogicznej Stefana Wyszyńskiego*, Sandomierz 2015.

dotąd to zagadnienie nie zostało jeszcze wyczerpująco opracowane. Rozprawa habilitacyjna ks. Bednarczyka wypełnia zatem istotną lukę w badaniach nad poznaniem uwarunkowań rozwoju polskiej katechezy w okresie zmagania z ateistyczną polityką realizowaną przez władze PRL-u. Opracowanie ma charakter interdyscyplinarny na styku historii Kościoła w Polsce, historii katechezy, teologii pastoralnej, katechetyki, prawa wyznaniowego oraz katolickiej nauki społecznej.

Podstawowym źródłem analiz badawczych są teksty ks. Stefana Wyszyńskiego w latach 1949-1981. Składały się na nie głównie artykuły, kazania, przemówienia i listy pasterskie Prymasa Polski oraz zbiór materiałów źródłowych (np. niepublikowana praca doktorska *Prawa rodziny, Kościoła i państwa do szkoły*, Lublin 1929 r.) oraz opracowania naukowe z różnych okresu jego działalności społeczno-religijnej.

Praca składa się z wprowadzenia, trzech rozdziałów oraz zakończenia, bibliografii i aneksów. Pierwszy rozdział prezentuje genezę i rozwój poglądów pedagogiczno-wychowawczych ks. Stefana Wyszyńskiego: od doświadczeń z okresu dzieciństwa i młodości, poprzez osobiste badania naukowe na tematem praw rodziny, Kościoła i państwa do wychowania (praca doktorska, artykuły publikowane w „Ateneum Kapłańskim”), po posługę pastoralną Biskupa Lubelskiego w latach 1946-1948 (programy duszpasterskie, listy pasterskie). W realiach rodzącego się PRL-u pytania o to, kto ma decydować o kształcie wychowania młodego pokolenia, przestało być tylko teoretycznym rozważaniem, a stało się wyzwaniem dla przyszłego Prymasa Polski. Drugi rozdział poświęcony jest kwestii praw rodziców w edukacji religijnej w nauczaniu prymasa Stefana Wyszyńskiego. Głównym źródłem są tu listy pasterskie, które regularnie podejmują temat praw rodziców do wychowania religijnego dzieci (39 listów pasterskich bezpośrednio podejmuje tę problematykę – 31 listów Episkopatu i 8 listów Prymasa Polski). Ze względu na częstotliwość i regularność pojawiania się tej problematyki w nauczaniu prymasowskim Autor dysertacji określa ją „jako stałą katechezę dorosłych, rozwijającą poczucie odpowiedzialności rodziców katolickich. „Znakomite przygotowanie teoretyczne i praktyczne zdobyte przez przyszłego Prymasa Polski miało mu w przyszłości pomóc w rozwijaniu strategii walki o prawa rodziców i Kościoła do nauczania religii w szkole, a po roku 1961 – w punktach katechetycznych” (s. 16).

Drugi rozdział uwypukla problem *Praw rodziców w edukacji religijnej w świetle* wnikliwej analizy obszernego materiału źródłowego z okresu prymasowskiego Stefana Wyszyńskiego: kazań, listów pasterskich i pism urzędowych, a także listów pasterskich Episkopatu oraz korespondencji urzędowej prowadzonej pod jego kierunkiem przez Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski. To czas walki o wiarę w naszej Ojczyźnie i w Kościele w Polsce. Kardynał Wyszyński stał na czele tej wspólnoty, jak ewangeliczny pasterz dobry „znał swoje owce, a one [go] znały”; „szły za [jego] głosem” (J 10,15n). Autorytet i zdecydowana postawa Prymasa sprawiła, że wierni Kościoła ufali swojemu pasterzowi, słuchali jego wskazań, wierni wypełniali jego zalecenia. Władza PRL-u miała się liczyć z takim Pasterzem. Na uznanie zasługują liczne zestawienia zamieszczone w tym rozdziale, pozwalające autorowi

na wyciągnięcie cennych wniosków co do merytorycznych, jak i metodycznych aspektów nauczania prymasowskiego w zakresie praw wychowawczych rodziców. Nauczanie kard. Wyszyńskiego służy do dziś jako fundament w ustalaniu „prawa rodziców do wychowania religijnego” oraz „katechezy wychowawczej” (katechezy w rodzinie) w naszym kraju.

W trzecim rozdziale rozwijano temat *Obowiązki i zadania rodziców w edukacji religijnej*. Ta część pracy to próba połączenia praw rodziców z ich obowiązkami i zadaniami. To zagadnienie wydaje się niezwykle aktualne i stanowi wyzwanie na nasze czasy. Sam autor nazywa tę część swoich badań jako „zasadnicze przesłanie” (s. 17). Podjęta analiza wybranych tekstów źródłowych pozwoliła na doprecyzowanie sensu, jaki Prymas Wyszyński nadawał pojęciu „obowiązki” oraz „zadania” rodziców w wychowaniu religijnym dzieci. W treści można znaleźć precyzyjny wykaz zarówno praw (s. 234-274), jak i obowiązków i zadań rodziców (s. 300-316, 361-372). Ponadto w podsumowaniu rozdziału znalazły się praktyczne propozycje dotyczące realizacji zadań wychowawczych rodziców. Jest to bogaty materiał, który powinien być stale analizowany przez współczesnych rodziców, nauczycieli i wychowawców.

Zwieńczeniem rozprawy jest obszerny aneks, który zawiera przejrzyste zestawienie zgromadzonych źródeł w formie tabel z krótką charakterystyką poszczególnych dokumentów i ich wybranych fragmentów oraz informacją o dacie i miejscu wydania. To bardzo cenna pomoc dla wszystkich zainteresowanych nauczaniem Prymasa oraz kolejnych badaczy, którzy podejmą studia nad jego myślą i nauczaniem.

Niezłomna postawa kard. Wyszyńskiego sprawiła, że powszednie zasłużył on sobie na tytuł Prymasa Tysiąclecia, a św. Jan Paweł II w dniu jego śmierci apelował do wszystkich wiernych: „Szczególnym przedmiotem [...] medytacji uczynicie postać niezapomnianego Prymasa, śp. Kardynała Stefana Wyszyńskiego, jego osobę, jego naukę, jego rolę w jakże trudnym okresie naszej historii. To wszystko uczynicie przedmiotem medytacji i podejmijcie to wielkie i trudne dzieło, dziedzictwo przeszło tysiącletniej historii, na którym on, Kardynał Stefan, Prymas Polski, dobry pasterz, wycisnął trwałe, niezatarte piętno. Niech dzieło to podejmą z największą odpowiedzialnością pasterze Kościoła, niech podejmie je duchowieństwo, kapłani, rodziny zakonne, wierni każdego wieku i każdego zawodu. Niech podejmą je młodzi. Niech podejmie je cały Kościół i cały Naród. Każdy na swój sposób, tak jak Bóg i własne sumienie mu wskazują. Podjmijcie i prowadźcie je ku przyszłości (Orędzie Ojca Świętego do Polaków, Watykan, 28 maja 1981 r.).

Studium katechetyczne ks. Rafała Bednarczyka *Prawa, obowiązki i zadania wychowawcze rodziców w myśli Prymasa Stefana Wyszyńskiego* jest cenną odpowiedzią na apel Papieża. Jest ono również zachętą do dalszych studiów nad ogromnym dorobkiem Prymasa Tysiąclecia. To dziedzictwo nas wszystkich zobowiązuje!